

Agenda voor 1992

1991 was in veel opzichten een jaar van uitersten. Het was het jaar van de Golfoorlog, de ontbinding van de Sovjetunie, de versplintering van Joegoslavië en het bijna mislukken van de Uruguay-ronde. Het was ook het jaar van de militaire ontspanning, de aanloop naar een Europese Unie, de daling van de olieprijs en, op sommige terreinen, toenemende internationale samenwerking. Op vele fronten werd de economische en politieke orde flink door elkaar geschud. De opgave voor 1992 is om de brokstukken samen te voegen tot een nieuwe internationale orde die de wereld welvaart en stabiliteit kan bieden.

Een belangrijke bouwsteen voor mondiale welvaart is vrije wereldhandel. Daarom is het essentieel dat de onderhandelingen in het kader van de GATT tot een goed einde worden gebracht. De welvaartsverliesen als gevolg van tarifaire en non-tarifaire handelsbelemmeringen liggen voor elk van de grote handelsblokken in de orde van \$ 200 à 300 mrd. per jaar¹. Het is onaanvaardbaar die potentiële winst door boze boeren te laten blokkeren. Liberalisatie van de wereldhandel is ook gunstig voor de ontwikkelingslanden: een additionele inkomensgroei van 1 à 2% per jaar behoort tot de mogelijkheden. Dwingender nog dan de baten van succes zijn de kosten van mislukking. Een mislukking van de Uruguay-ronde houdt het risico in dat de wereld in handelsblokken uiteenvalt die elkaar het economische licht in de ogen niet gunnen. Dat kan niet anders dan tot een regelrechte daling van het bruto mondiale produkt leiden.

1991 bracht ook het einde van de Sovjetunie en het ontstaan van een reeks nieuwe staten. De staatkundige nieuwkomers hebben zich radicaal tot de democratie en de vrije markt bekeerd. Gevolg: politieke instabiliteit en economische ontreddering. Hoewel de militaire dreiging is geweken, is het er in Europa's achtertuin niet rustiger op geworden. De eerste zorg is de Russen de winter door te helpen – de NAVO maakt al overuren als voedseltransporteur – maar dat is niet voldoende. Economische winters duren langer dan meteorologische. Voor de gezamenlijke OESO-landen en de EG in het bijzonder ligt er een taak om de integratie van oude en nieuwe Oost-europese landen in de wereldeconomie tot stand te helpen brengen. Daarvoor is een nieuwe Oostpolitiek noodzakelijk, met als belangrijk element het openstellen van de grenzen voor produkten uit Midden- en Oost-Europa.

Behalve een nieuwe Oostpolitiek is er ook dringend behoefte aan een nieuwe Midden-Oostenpolitiek. De Golfoorlog is gewonnen, maar de vrede moet nog worden verdiend. Op het diplomatieke front wordt hard gewerkt aan een bestendige oplossing voor de problemen in het Midden-Oosten, tot nog toe met weinig resultaat. De uitkomst van de onderhandelingen is van direct belang voor de internationale economische en politieke stabiliteit. Het Midden-Oosten herbergt tweederde van de wereldolie-reserves en de internationale vraag naar olie neemt

alleen nog maar toe. In *ESB* is gepleit voor een internationale olie-overeenkomst als schokbreker voor heftige olieprijsfluctuaties die de internationale conjunctuur destabiliseren². Los daarvan zal de energievraatzucht van westerse landen moeten worden ingetoomd, alleen al om de wereld niet in een broeikas te veranderen.

1992 is ook het jaar waarin de interne markt in de Europese Gemeenschap moet worden voltooid. Met het ondertekenen van de verdragen van Maastricht is de Gemeenschap intussen alweer een volgende fase ingegaan. Het komt er nu op aan de verdrags teksten in een nieuwe economische realiteit om te zetten. Dat dit waarschijnlijk een Europa van meer snelheden inhoudt, is geaccepteerd. Het Europese integratieproces kan zeker tot een toename van de welvaart in Europa bijdragen, maar kan ook de tegenstellingen verscherpen. Een adequate oplossing voor de onvermijdelijk opkomende verdelingsvraagstukken is nog niet in zicht. Het sociale Europa bungelt nog onderaan de agenda. De Europese Gemeenschap groeit in rap tempo uit tot een economische reus, maar blijft politiek een dwerg.

In conjunctureel opzicht dreigt 1992 een verloren jaar te worden. Het herstel in de VS komt trager op gang dan eerder verwacht; Japan en Duitsland zitten nog in de recessie. De OESO verwacht dat de wereldeconomie pas in 1993 weer goed op stoom komt³. Als oorzaak van de trage opleving noemt zij de schuldenlasten van gezinnen en bedrijven die een rem vormen op de expansie. De inflatie loopt terug maar niet meer dan in eerdere situaties van laagconjunctuur. Pogingen om arbeidsmarkten flexibeler en produktmarkten concurrerder te maken hebben niet tot een fundamentele verbetering van de flexibiliteit van OESO-economieën geleid, aldus de OESO in de *Economic outlook*.

Dat geldt zeker ook voor de Nederlandse economie. 1991 bracht beslissingen over de Ziektewet en de WAO, de beperking van subsidies en de grote efficiency-operatie. Dat waren noodzakelijke stappen om de zwaarlijvige verzorgingsstaat in ons land naar Europees model te trimmen. De binnenlandse groeidynamiek laat echter nog te wensen over. Het Europese integratieproces leidt tot scherpere concurrentie, niet alleen tussen ondernemingen maar ook tussen overheden. Steeds meer moeten de hoogte van collectieve lasten en collectieve uitgaven, de kwaliteit van voorzieningen en de dynamiek van de markt de internationale toets kunnen doorstaan, zoals Geelhoed in deze *ESB* uiteenzet.

Voeg al deze onderwerpen te zamen, breng ze met elkaar in verband en u hebt de agenda voor 1992. U ziet het: er is weer genoeg te doen.

L. van der Geest

1. Zie F.A. Engering, Vorm geven aan één wereldmarkt, *ESB*, 18/25 december 1991, blz. 1250.

2. H. Jager, Naar een internationale olie-overeenkomst, *ESB*, 13 februari 1991.

3. OESO, *Economic outlook*, nr. 50, Parijs, december 1991.

